

Андрієнко І.С.

Кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ,

Фарзалієва Назакет Мугабіл кизи

Доктор філософії з права, доцент, докторант
Бакинського державного університету

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Прагнення України стати повноправним членом Європейського Співтовариства визначає необхідність формування теоретичних конструкцій міжнародних стандартів у сфері прав людини, у тому числі і у сфері соціального захисту. Адже в сучасних умовах саме міжнародні стандарти

дозволяють здійснювати належну правову орієнтацію і оцінку національного законодавства як щодо змісту права людини на соціальну підтримку, так і щодо рівня їх забезпечення.

Діюча система міжнародного соціального законодавства вміщує правові норми, соціальні стандарти у сфері соціального захисту людини. За юридичними ознаками такі акти поділяються на декларації, програмні заяви, резолюції, конвенції, рекомендації міжнародних організацій, міждержавні угоди. Норми таких актів мають різну юридичну силу, одні мають силу рекомендацій, встановлюють бажаний напрям діяльності, інші – обов'язковий характер і систему контролю та заходи відповідальності. серед міжнародних актів

З огляду на європейський інтеграційний курс нашої держави особливого значення для України набувають саме європейські акти. Але поряд з цим, не менш актуальним є й врахування у національному законодавстві стандартів міжнародних установ, таких як ООН та МОП.

Конвенції та рекомендації МОП є універсальним джерелом соціальних стандартів соціального забезпечення. Ряд із них мають загальну направленість, це: Рекомендація № 67 «Про забезпечення доходу» (1944 р.), Конвенція № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення», Конвенція № 118 «Про рівноправність у галузі соціального забезпечення» (1962 р.), Конвенція № 157 «Про збереження прав у галузі соціального забезпечення» (1982 р.), Рекомендація № 167 «Про збереження прав у галузі соціального забезпечення» (1983 р.). Інші визначають стандарти щодо надання конкретних видів соціальних допомог, а саме: Конвенція № 130 і Рекомендація № 134 «Про медичну допомогу та допомогу у випадку хвороби» (1969 р.), Конвенція № 128 і Рекомендація № 131 «Про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника» (1967 р.), Конвенція № 121 і Рекомендація № 121 «Про допомоги у випадках виробничого травматизму» (1964 р.).

Аналіз конвенцій МОП в галузі соціального забезпечення дозволяє дійти висновку, що в них встановлюються: 1) загальні принципи побудови, управління і фінансування національної системи соціального захисту, її організаційно-правові форми; 2) види соціальних ризиків; 3) види соціальної допомоги, її розміри та умови призначення.

Особливе місце серед конвенцій МОП у сфері соціального забезпечення належить Конвенції № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» (1952 р.). Дана конвенція є найзмістовнішим міжнародно-правовим актом, що визначає види соціальної допомоги від основних видів соціальних ризиків до яких відноситься:

- будь-який хворобливий стан, незалежно від його причини, а також вагітність, пологи та їх наслідки (стаття 8);
 - спричинену хворобливим станом непрацездатність, яка зумовлює призупинення заробітку (стаття 14);
 - призупинення заробітку, спричинене неможливістю для захищеної особи, яка здатна і готова працювати, отримати роботу, що є підходящою (стаття 20);
 - перевищення встановленого віку (стаття 26);
 - трудове каліцтво або професійне захворювання, виражене в: а) хворобливому стані; б) непрацездатності, яка спричиняє призупинення заробітку; с) повну втрату здатності заробляти або її часткову втрату понад встановленого ступеня, коли вона може набути постійного характеру, або відповідну втрату функціональної повноцінності; d) втрату засобів до існування вдовою або дитиною внаслідок смерті годувальника (стаття 32);
 - утримання дітей (стаття 40);
 - вагітність і пологи, їхні наслідки, а також пов'язане із цим призупинення заробітку (стаття 47);
 - нездатність у встановленій мірі займатися будь-якою прибутковою діяльністю, коли ця нездатність може набути постійного характеру або зберігається після припинення виплати допомоги у разі хвороби (стаття 54);
 - втрата засобів до існування вдовою або дитиною внаслідок смерті годувальника (стаття 60)
- [1].

Таким чином, Конвенція, як базовий міжнародно-правовий документ, встановила дев'ять основних видів соціальної допомоги: медична допомога, допомога у разі хвороби, безробіття, старості, трудового каліцтва або професійного захворювання, вагітності та пологів, інвалідності, втрати годувальника, сімейні допомоги.

Також Конвенція визначає нормативи охоплення кожного виду соціальної допомоги для відповідних категорій осіб. А саме, поширення окремих видів забезпечення на такі категорії населення, чисельність яких не може бути менше установленої межі: не менше 50% працюючих за наймом, а також їхніх дружин та дітей; на самозайняте населення, що становить не менше 20% загального числа жителів, а також їхніх дружин та дітей; не менше 50% загального числа жителів, на кошти яких не перевищують певного рівня.

Конвенція встановлює мінімальні стандарти медичного обслуговування, якими є виплати для оплати витрат на такі види медичної допомоги: загальної лікарської допомоги, включаючи відвідування на дому; кваліфікованої допомоги спеціалістів у стаціонарних та амбулаторних умовах; одержання медикаментів за рецептом лікаря; госпіталізацію; спостереження і допомогу при вагітності і пологах. Строк виплати допомоги обмежується 26 тижнями при кожному випадку захворювання, а в країнах, які ратифікували конвенцію з виключеннями, - 13 тижнями.

Крім того, передбачені норми при наданні допомоги в разі тимчасової непрацездатності (строк виплати не повинен перевищувати 26 тижнів), допомоги по безробіттю (мінімальні строки надання для працюючих за наймом – 13 тижнів на протязі 12 місяців, для жителів, кошти яких не сягають певного рівня – 26 тижнів на протязі 12 місяців), сімейних допомог (термін виплати допомоги по вагітності і пологах може бути обмежена 12 тижнями).

Слід нагадати, що Законом України від 16 березня 2016 р. № 1024-VIII [2] Конвенція № 102 була ратифікована. Україна взяла на себе зобов'язання за такими розділами Конвенції: «Медичне обслуговування»; «Допомога у зв'язку з хворобою»; «Допомога по безробіттю»; «Допомога по старості»; «Допомога у випадку трудового каліцтва або професійного захворювання»; «Сімейна допомога»; «Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами»; «Допомога по інвалідності»; «Допомога у зв'язку з втратою годувальника».

Загалом, вітчизняною системою соціального захисту передбачено усі види соціальної допомоги, що визначені Конвенцією МОП № 102. Більш того, ряд фахівців стверджують, що окремі норми законодавства України не лише відповідають визначеній Конвенції, а й у деяких моментах є вище мінімально встановлених вимог. Так, в Україні охоплено ширше коло осіб, яким гарантується соціальний захист, встановлені більш високі розміри окремих видів допомог і виплат.

Водночас, ряду положень згаданої Конвенції чинне законодавство України не відповідає. Такі відмінності стосуються пенсійного віку: рекомендований пенсійний вік є 65 років та вище. Крім того, стандарти МОП не передбачають розділу пенсійного віку чоловіків та жінок. Також необхідною умовою права на пенсію є наявність 30-річного трудового або страхового стажу або 20-річного періоду проживання в країні. Ще одна відмінність стосується положення за яким виплата допомоги по інвалідності, по старості або у зв'язку з втратою годувальника може бути припинена за встановлених умов, коли одержувач займається діяльністю, що дає прибуток.

Таким чином, Україна ратифікувавши відповідну Конвенцію взяла на себе додаткові зобов'язання щодо впровадження нових стандартів у сфері соціального захисту населення, зокрема, стандартів якісного медичного обслуговування та надання інших видів соціальних допомог.

Водночас, слід пам'ятати, що реальне застосування Конвенції державами-учасницями сьогодні є значно звуженим. Сучасні акти соціального забезпечення (Європейський кодекс соціального забезпечення; Конвенції МОП № 121, № 128, № 130) передбачають більш високий рівень стандартів соціального захисту.

Література:

1. Про мінімальні норми соціального забезпечення: Конвенція МОП від 28.06.1952 р. № 102 // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1919–1964. Т. 1. – Женева: Міжнародне бюро праці, 1999. – С. 530–533.

2. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення № 102: Закон України від 16.03.2016 р. № 1024- VIII // Голос України. – 2016. – № 64.